सर्वमंगल माङ्गल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके । शरण्ये त्र्यंबके गौरि नारायणि नमोऽस्तु ते ।।

संस्थापक डी. एन. शिर्के यांचे सर्वाधिक लोकप्रिय प्रकाशन ।। श्री गुरुदेव दत्तात्रेय प्रसन्न ।। मुंबई, पुणे व कोंकण आवृत्ती

।। श्री महालक्ष्मी प्रसन्न ।।

शास्त्रशुध्द संपूर्ण वार्षिक पंचांग

श्री महालक्ष्मी ®

सरस्वती पब्लिशिंग कंपनी प्रा.लि.,कोल्हापूर

Mahalaxmi.org.in

६ जून २०२५

ज्येष्ठ–आषाढ
श्री शालिवाहन शके १९४७

विक्रम संवत् २०८१
शिवशक ३५१–५२

सौर ग्रीष्म–वर्षा ऋतू
दि.२१ सौर वर्षा ऋतू प्रारंभ
उत्तरायण–दक्षिणायन

रविवार

१ — ज्येष्ठ शु.६ आश्लेषा
जागतिक पालक दिन
अरण्य षष्ठी, विंध्यवासिनी पूजा
चांगदेव महाराज यात्रा पुणतांबे ता.राहता, वामन कवळेकर महाराज पुण्यतिथी मालवण
जिल्हेज मु.४

८ — ज्येष्ठ शु.१२ स्वाती
प्रदोष
त्रिदिनात्मक सावित्री व्रतारंभ
मृगेर्कः स.७.१७ वाहन–कोल्हा
विशाळगड उरूस मु.११

१५ — ज्येष्ठ कृ.४ श्रवण
फादर्स डे
मिथुन संक्रांती सकाळी ६.४३
पुण्यकाल सकाळी ६.४३ ते दुपारी १.०७ मु.१८

२२ — ज्येष्ठ कृ.१२ भरणी
भागवत एकादशी
संत निवृत्तीनाथ पुण्यतिथी त्र्यंबकेश्वर, अयन करिदिन
आद्रार्कः स.६.१९,वा.उंदीर
भार.आषाढ मासारंभ मु.२५

२९ — आषाढ शु.४ आश्लेषा
अण्णाबुवा महाराज पुण्यतिथी मिरज जि.सांगली मु.३

सोमवार

२ — ज्येष्ठ शु.७ मघा
कामु रेवाप्पा माळी महाराज पु.ति.खुपसंगी ता.मंगळवेढा मु.५

९ — ज्येष्ठ शु.१३ विशाखा
शिवराज्याभिषेक दिन(तिथी)
शिवशक ३५२ प्रारंभ मु.१२

१६ — ज्येष्ठ कृ.५ धनिष्ठा
तुळजाभवानी–भवानीशंकर मंदिर वर्धापन दिन कळस ता.इंदापूर
पंचक दुपारी १.०९ नं. मु.१९

२३ — ज्येष्ठ कृ.१३ कृत्तिका
सोमप्रदोष
शिवरात्री
गोदावरीदास महाराज पु.ति. कवठेमहांकाळ मु.२६

३० — आषाढ शु.५ मघा
कुमार षष्ठी
संत हरिहरबाबा पु.ति.पंढरपूर
नाथभुजंग महाराज पु.ति.परंडा जि.धाराशिव मोहरम मु.४

मंगळवार

३ — ज्येष्ठ शु.८ पूर्वा फाल्गुनी
दुर्गाष्टमी
तुकामाय महाराज पुण्यतिथी येहेळगाव जि.हिंगोली मु.६

१० — ज्येष्ठ शु.१४ अनुराधा

वटपौर्णिमेचा उपवास
वटपौर्णिमा सकाळी ११.३५ नं.,कुलधर्म, सादिकशाहबाबा जयंती पाषाण पुणे
जागतिक दृष्टिदान दिन मु.१३

१७ — ज्येष्ठ कृ.६ शततारका

राजमाता जिजाऊ स्मृतिदिन
रामदासबाबा भालेराव महा. पु.ति.पेठ ता.आंबेगाव जि.पुणे
समाजसुधारक गोपाळ गणेश आगरकर पुण्यदिन मु.२०

२४ — ज्येष्ठ कृ.१४ रोहिणी
अमावास्या रात्री ७.०० नंतर मु.२७

बुधवार

४ — ज्येष्ठ शु.९ उत्तरा फाल्गुनी
महेश नवमी, कुमारी पूजन
गुरुदेव रानडे पु.ति.निंबाळ जि.विजापूर मु.७

११ — ज्येष्ठ शु.१५ ज्येष्ठा
संत कबीर जयंती
श्री सानेगुरुजी स्मृतिदिन
पौर्णिमा दुपारी १.१३ पर्यंत
पारशी बेहमन मासारंभ
कारहुण्णिमे, वृषभ पूजन मु.१४

१८ — ज्येष्ठ कृ.७ पूर्वा भाद्रपदा
कालाष्टमी
संत तुकाराम महाराज पालखी प्रस्थान देहू जि.पुणे
राणी लक्ष्मीबाई पुण्यदिन झांसी, सरसेनापती संताजी घोरपडे पुण्यदिन मु.२१

२५ — ज्येष्ठ कृ.३० मृग
दर्श अमावास्या सायं. ४.०१ पर्यंत, चौंडेश्वरी उत्सव आटपाडी जि.सांगली
जोगिण्योत्सव आष्टा जि.सांगली
वीरभद्र रथोत्सव मिरज मु.२८

गुरुवार

५ — ज्येष्ठ शु.१० हस्त
जागतिक पर्यावरण दिन
गंगादशहरा समाप्ती,गंगावतार
आनंदगिरी महाराज पुण्यतिथी करंजवडे ता.वाळवा मु.८

१२ — ज्येष्ठ कृ.१ मूळ
कर्नाटकी बेंदूर
गुरू हरगोविंद जयंती मु.१५

१९ — ज्येष्ठ कृ.८ उत्तरा भाद्रपदा
संत ज्ञानेश्वर माऊली पालखी प्रस्थान आळंदी मु.२२

२६ — आषाढ शु.१ आर्द्रा

राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज जयंती
महाकवी कालिदास दिन
श्री टेंबेस्वामी पुण्यतिथी
चंद्रदर्शन जिल्हेज मु.२९

शुक्रवार

६ — ज्येष्ठ शु.११ हस्त

किल्ले रायगड येथे शिवराज्याभिषेक सोहळा
निर्जला स्मार्त एकादशी
गायत्री जयंती मु.९

१३ — ज्येष्ठ कृ.२ पूर्वाषाढा
बाबाजी महाराज पुण्यतिथी मांजरी ता.चिकोडी
गुरू लोप मु.१६

२० — ज्येष्ठ कृ.९ रेवती
श्री दाविद महाराज पुण्यतिथी माधवनगर सांगली
अमृत रात्री ९.४४ पर्यंत
पंचक रात्री ९.४४ प. मु.२३

२७ — आषाढ शु.२ पुनर्वसु
श्री जगन्नाथ रथयात्रा पुरी
गुरू मामा देशपांडे जयंती पुणे
हिजरी सन् १४४७ प्रारंभ
ताबूत बसविणे मोहरम मु.१

शनिवार

७ — ज्येष्ठ शु.१२ चित्रा

बकरी ईद
भागवत एकादशी
धुळगांवकर महाराज पु.ति. उत्सवारंभ नृसिंहवाडी मु.१०

१४ — ज्येष्ठ कृ.३ उ.षाढा — २ रा शनि

संकष्ट चतुर्थी
चंद्रोदय रात्री १०.०२
जाग.रक्तदाता दिन मु.१७

२१ — ज्येष्ठ कृ.१०/११ अश्विनी
जागतिक योग दिन
दक्षिणायनारंभ
योगिनी स्मार्त एकादशी
संत निवृत्तीनाथ यात्रा त्र्यंबकेश्वर, जाग.संगीत दिन
सौर वर्षा ऋतू प्रारंभ मु.२४

२८ — आषाढ शु.३ पुष्य — ४ था शनि
विनायक चतुर्थी मु.२

तिथीविषयक माहिती

दि.१ स्वामी ब्रह्मानंद महाराज पुण्यतिथी बजरेवंडी ता.मालवण
दि.७ श्री रामदासबाबा पुण्यतिथी बेलापूर ता.अकोले जि.नगर
दि.१० ज्ञानेश्वर माऊली चाकरवाडीकर महाराज पुण्यतिथी ता.जि.बीड
दि.११ म्हादबा पाटील धुळगांवकर महा. पुण्यतिथी उत्सव समाप्त नृसिंहवाडी
दि.१४ संत माणकोजी बोधले महाराज समाधी सोहळा धामणगाव(दु.) ता.बार्शी
दि.१६ भवानगिरी महाराज संजीवन समाधी शिरभावी ता.सांगोला जि.सोलापूर
दि.१७ श्री शांतीसागरजी महाराज जयंती यळगूड ता.हातकणंगले
संत किसनदास महा.पु.ति.माढा ता.माढा
दि.२१ कर्कायन सकाळी ८.११
अयन पुण्यकाल सूर्योदय ते सकाळी ८.११
संत प्रल्हाद महाराज समाधी उत्सव श्रीगोंदा
समर्थ संजीवास्वामी पु.ति.नाझरे ता.सांगोला
ज्ञानानंद नेवासकर महा.पु.ति.जयसिंगपूर
दि.२५ चौंडेश्वरी उत्सव पेठवडगाव ता.हात.
दि.२६ अमली पदार्थ सेवन विरोधी दिन
श्री महादेव यात्रा रावळगोंडवाडी ता.जत
दि.३० अजात नागलिंगस्वामी पुण्यतिथी नवलगुंद जि.धारवाड

राहू काल

रविवार	सायं.४.३० ते ६.००
सोमवार	सकाळी ७.३० ते ९.००
मंगळवार	दुपारी ३.०० ते ४.३०
बुधवार	दुपारी १२.०० ते १.३०
गुरुवार	दुपारी १.३० ते ३.००
शुक्रवार	सकाळी १०.३० ते १२.००
शनिवार	सकाळी ९.०० ते १०.३०

स्मरणार्थ

उपनयन मुहूर्त– दि.५,६

पर्जन्य अंदाज

मृग : रविवार दि.८ जून रोजी सकाळी ७ वाजून १७ मिनिटांनी सूर्य मृग नक्षत्रात प्रवेश करीत आहे. त्याचे वाहन कोल्हा आहे. या नक्षत्राचा मध्यम स्वरूपाचा पाऊस होईल. हा पाऊस संपूर्ण महाराष्ट्रात होण्याची शक्यता आहे. या नक्षत्र काळात शेवटी वादळाचे योग आहेत. दि.८, १०, १५, १६, १९, २० जून रोजी पाऊस होण्याचे योग आहेत.

आर्द्रा : रविवार दि.२२ जून रोजी सकाळी ६ वाजून १९ मिनिटांनी सूर्य आर्द्रा नक्षत्रात प्रवेश करीत आहे. त्याचे वाहन उंदीर आहे. या नक्षत्राचा महाराष्ट्रात सर्वत्र मध्यम स्वरूपाचा पाऊस होण्याचे योग आहेत. काही ठिकाणी नुसती ओढ असेल पण पाऊस होण्याची शक्यता कमी राहील. दि.२६ ते २९ जून व दि.१, ३, ५ जुलै रोजी पाऊस होण्याचे योग आहेत.

मार्च महिन्यात शुक्र अस्त, जून व जुलै महिन्यात गुरू अस्त तसेच जुलै ते नोव्हेंबर या महिन्यात चातुर्मास्यामुळे विवाह व उपनयन मुहूर्त नाहीत. तरी या काळातील अडचणीच्या मुहूर्तांसाठी सप्टेंबर महिन्याचे मागे पहा.

शुभ दिवस– दि.१ शुभ, दि.२ रात्री ८.३४ प.शुभ, दि.३ स.९.१० नं. शुभ, दि.४ शुभ, दि.५ मध्यम, दि.६ स.१०.१२ ते दु.३.३१ प.शुभ, दि.८ दु.१२.४१ प.शुभ, दि.१०,११ मध्यम, दि.१२,१३ शुभ, दि.१४,१५ मध्यम, दि.१६ स.११.०६ नं.शुभ, दि.१७ दु. २.४६ प. शुभ, दि.१८,१९ शुभ, दि.२६,२७,२८ शुभ, दि.२९ स.९.१४ नं.शुभ, दि.३० सायं.५.१९ प.शुभ

त्याज्य दिवस– दि.२१,२२,२३,२४,२५

भूमिपूजन मुहूर्त– दि.२,५

जावळ मुहूर्त– दि.१,२,४,५,६,८,९, दि.११,१२,१३,१५,१६,१८,१९, दि.२०,२६,२७,२९,३०

दि.१० वटपौर्णिमा

साखरपुडा मुहूर्त– दि.२,४,५,६,८,९, दि.१०,१२,१४,१५,१६,१९,२०,२९
विवाह मुहूर्त– दि.२,४,५,६,८
वास्तू मुहूर्त– दि.५,६

।। श्री महालक्ष्मी दिनदर्शिका जिथे जिथे । साक्षात लक्ष्मी वसे तिथे ।।

Mahalaxmi.org.in

जून २०२५

सरस्वती पब्लिशिंग कंपनी प्रा.लि.
१२१७/२, ए वॉर्ड, शिवाजी पेठ,
कोल्हापूर. फोन : ०२३१-२५३०३२५

हायड्रोपोनिक्स शेती : नाविन्यपूर्ण व किफायतशीर पर्याय

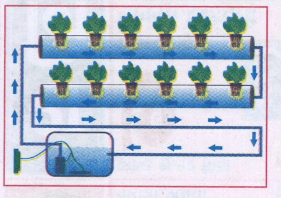

उपलब्ध जमीन, पाणी व विजेचा काटकसरीने उपयोग करून वाढत्या लोकसंख्येची प्राथमिक गरज असलेली भूक कशी भागवता येईल, यासाठी कृषीसंशोधनाच्या क्षेत्रात अभिनव प्रयोग केले जात आहेत. तसेच शाश्वत अन्नधान्य उत्पादनासाठी नवनवीन पद्धती विकसित केल्या जात आहेत. 'व्हर्टिकल फार्मिंग' ही यापैकीच एक. शहरे आडवी विस्तारण्याच्या मर्यादा संपतात, तेव्हा ती उभी वाढतात, असे म्हटले जाते. हीच 'व्हर्टिकल फार्मिंग'च्या संकल्पनेची जननी आहे. शहरातील लोकांच्या दैनंदिन गरजा पूर्ण करण्यासाठी 'व्हर्टिकल फार्मिंग'चा उपयोग प्रभावीपणे करता येऊ शकतो. या प्रकारच्या शेतीत हायड्रोपोनिक आणि एअरोपोनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करण्यात येतो. यापैकी हायड्रोपोनिक तंत्राविषयी आपण प्रस्तुत लेखात माहिती घेणार आहोत.

नियंत्रित हवामानात मातीशिवाय वनस्पती वाढवण्याच्या तंत्राला हायड्रोपोनिक असे म्हणतात. हायड्रोपोनिक शेती पाणी, वाळू किंवा खडीमध्ये केली जाते. या तंत्रात पीक पाण्याद्वारे आणि त्याच्या पोषण स्थितीद्वारे वाढते. या प्रकारच्या शेतीसाठी टेरेसचाही वापर करता येतो. सध्या परदेशात या तंत्रज्ञानाचा वापर करून शेतकरी चांगले पैसे कमवत आहेत. आपल्या देशातही अनेक शेतकरी या तंत्रज्ञानाचा वापर करून शेतीद्वारे चांगला नफाही मिळवत आहेत.

● हायड्रोपोनिक तंत्रज्ञानात हवामानावर नियंत्रण ठेवून शेती केल्यास बदलत्या हवामानाचा त्यावर परिणाम होत नाही.

● पारंपरिक शेतीच्या तुलनेत हायड्रोपोनिक शेती जास्त उत्पन्न मिळवून देऊ शकते.

● या शेतीसाठी मातीची आवश्यकता नसल्यामुळे मातीतून उत्पन्न होणारे कीटक, रोग, तसेच वनस्पतींवर परिणाम करणाऱ्या दूषित पदार्थांचा धोका टळतो. त्याकरिता कीटकनाशक किंवा तणनाशक यांचीही गरज भासत नाही. त्यामुळे उत्पादन खर्चात मोठी कपात होते. यामध्ये मशागतीची आवश्यकता भासत नसल्याने कमीतकमी मजूर लागतात.

● हायड्रोपोनिक पद्धतीतील रोपांची वाढही पारंपरिक शेतीच्या तुलनेत अधिक वेगाने होते. याचे कारण त्यांना आवश्यक असणारी पोषक द्रव्ये योग्य प्रमाणात आणि सुलभरित्या मिळतात. परिणामी पोषण मिळवण्यासाठी रोपांना ऊर्जा खर्च करावी लागत नाही. पिकाच्या वाढीसाठी आवश्यक असलेली मूलद्रव्ये (उदा. नत्र, स्फुरद, पालाश, कॅल्शिअम, मॅग्नेशिअम, तांबे व झिंक) पाण्यात योग्य प्रमाणात मिसळून दिली जातात. त्यामुळे पाण्याची क्षारता व सामू पिकांना पोषणयोग्य ठेवला जातो.

● हायड्रोपोनिक्स तंत्र हे इमारतीच्या छतावर, बागेत किंवा परसदारीत कोणत्याही आकारात उभारणे शक्य होते.

कशी केली जाते हायड्रोपोनिक शेती?

● छोट्या आकाराच्या हायड्रोपोनिक शेतीत पिकांची लागवड करण्यासाठी पाईपसचा वापर केला जातो. पीव्हीसी पाईप घेऊन त्यावर दोन ते तीन इंचांचे मोठे छिद्र समान अंतरावर पाडले जाते. हे पाईप एकमेकांना जोडले जातात. पाण्याच्या स्त्रोताला हे सर्व पाईप जोडून सांगाडा तयार केला जातो. यानंतर दोन ते तीन इंचांच्या छिद्रांमध्ये छोटे बास्केट ठेवले जातात. त्यात कोकोपीट भरून रोपांची लागवड केली जाते किंवा बियाणे पेरले जाते. या पाईपमधील पाण्यात झाडांच्या वाढीसाठी आवश्यक असणारी पोषक तत्त्वे मिसळली जातात, ती थेट झाडांच्या मुळांपर्यंत पोहोचतात. त्यामुळे वनस्पतींच्या पोषणाचा प्रश्नच उद्भवत नाही. पाणी एकसमान वितरीत करण्यासाठी पंपाचा वापर केला जातो. यामध्ये पाण्यासोबत काही वाळू किंवा खडेही मिसळले जातात.

● हायड्रोपोनिक शेतीतंत्रात माती ऐवजी कोकोपीट (वाळलेल्या नारळाच्या सालीपासून तयार केलेले विशेष पदार्थ) वापरले जाते.

● या पद्धतीत प्रत्येक हंगामाप्रमाणे योग्य ते वातावरण तयार करता येत असल्याने वर्षभर उत्पादन घेता येते.

● साधारणतः १०० चौरस फूट जागेत २०० रोपे लावता येतात. २०० स्क्वेअर फुटामध्ये हायड्रोपोनिक यंत्रणा बसवायची असेल तर ५०-६० हजार रुपयांचा खर्च येतो.

● हायड्रोपोनिक्स उभारणीसाठी अधिक खर्च येतो. मात्र पुढील टप्प्यामध्ये मशागतीसारखा कोणताही खर्च नसतो.

● या शेतीमध्ये तापमान १५ ते ३० अंशाच्या दरम्यान ठेवले जाते आणि आर्द्रता ८० ते ८५ टक्के राखली जाते.

● पाईपबरोबरच ट्रे द्वारेही हायड्रोपोनिक शेती केली जाते. बांबू, तट्ट्या, प्लॅस्टिक ट्रे, शेडनेट यांचा वापर केल्यास सुमारे ७२ चौ. फूट आकाराची (२५ बाय १० बाय १० फूट) हायड्रोपोनिक्स यंत्रणा अवघ्या २० ते २५ हजार रुपयांमध्ये उभी करता येते. चारानिर्मितीसाठी ट्रे पद्धत सहजगत्या वापरता येते. यासाठी मका, गहू, बाजरी, बार्ली आदी बियाणांवर बीजप्रक्रिया करून घ्यावी. हे बियाणे १२ तास भिजल्यानंतर २४ तास तरटाच्या पोत्यात किंवा गोणपाटात अंधाऱ्या खोलीत ठेवावे. यानंतर बियाणे ३ फूट लांब, २ फूट रुंद आणि ३ इंच उंचीच्या प्लॅस्टिक ट्रेमध्ये पसरून ठेवावे. प्रती दुभत्या जनावरामागे साधारणतः १० ट्रे गरजेचे ठरतात. बियाणे पसरलेले प्लॅस्टिक ट्रे हायड्रोपोनिक्स चारानिर्मिती यंत्रणेमध्ये ७ ते ८ दिवस ठेवणे गरजेचे असते. ट्रे ठेवलेल्या ठिकाणी १ एचपी विद्युत मोटारीला लॅटरलचे कनेक्शन देऊन फॉगर प्रणाली बसवून घ्यावी. त्यात प्रत्येक दोन तासाला ५ मिनिटे याप्रमाणे दिवसातून ६ ते ७ वेळा पाणी द्यावे. तसेच बाह्य तापमान आणि वातावरण पाहून यामध्ये योग्य ते बदल करावेत. याला सेन्सर व टायमर बसवल्यास ही यंत्रणा आपोआप कार्यान्वित होत राहते. साधारणतः दिवसाकाठी २०० लिटर पाण्याचा वापर यामध्ये होतो. विद्युत मोटारीचा वापर करायचा नसल्यास पाण्याची टाकी उंच ठिकाणी ठेवावी. त्यामुळे सायफन पद्धतीने पाणी देता येते.

कोणत्या पिकांसाठी उपयुक्त?

● हायड्रोपोनिक पद्धतीने सिमला मिरची, कोबी, बटाटा, गुलाब, कारले, काकडी, पालक, टोमॅटो, धणे, मिरची, तुळस आणि इतर अनेक फळभाज्या वाढवता येतात. याशिवाय वाटाणा, गाजर, मुळा, अननस, भेंडी, टरबूज, खरबूज, ब्लूबेरी, ब्लॅकबेरी, स्ट्रॉबेरी या पिकांच्या उत्पादनासाठीही या तंत्रज्ञानाचा वापर केला जाऊ शकतो.

● याखेरीज जनावरांसाठी आवश्यक असणाऱ्या हिरव्या चाऱ्याची समस्या सोडविण्यासाठी हे तंत्रज्ञान संजीवनी ठरणारे आहे. दुष्काळी परिस्थितीतील चाराटंचाईच्या काळात हिरवा चारा व पशुखाद्य देणे बहुतेकदा शेतकऱ्यांना आर्थिक दृष्ट्या परवडत नाही. अशा परिस्थितीत उत्तम व्यवस्थापन करून कमी दिवसात, कमी वेळेत, कमी पाण्यावर, कमी जागेत हायड्रोपोनिक्स चारा चांगला पर्याय ठरतो. या पद्धतीत फक्त ७ ते ८ दिवसात २० ते २५ सें.मी. उंचीचा चारा तयार होतो. साधारण ५० चौ.फूट जागेत एक वर्षांत ३६ हजार ५०० किलो चारा तयार करता येतो, असे अनुभवी शेतकरी सांगतात. साहजिकच, चाऱ्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या शेतजमिनीचा वापर अन्य पिकांसाठी करता येऊ शकतो. विशेष म्हणजे, हायड्रोपोनिक्स तंत्रज्ञानातून मिळणारा चारा हा कमी तंतुमय पदार्थ आणि अधिक पिष्टमय पदार्थ यामुळे पारंपरिक मका चाऱ्यापेक्षा अधिक रुचकर लुसलुशीत, पौष्टिक, चवदार व पचनीय असतो.

सरकारी पाठबळ : बदलत्या काळात रासायनिक खतांच्या बेसुमार वापरामुळे मातीची सुपीकता कमी होत आहे. दुसरीकडे चक्रीवादळ, अतिवृष्टी, ढगफुटी, महापूर, दुष्काळ यांसारख्या नैसर्गिक संकटांमुळे शेतकऱ्यांनी काबाडकष्टाने पिकवलेले शेतीपीक एकाएकी धोक्यात येण्याच्या शक्यता वाढत चालल्या आहेत. या सर्वांची दखल घेत शासनानेही हायड्रोपोनिक शेतीसारख्या आधुनिक शेतीप्रकारांना चालना देण्यासाठी सकारात्मक पुढाकार घेतला आहे. त्यानुसार हायड्रोपोनिक शेतीसाठी केंद्र आणि राज्य सरकारकडून शेतकऱ्यांना अनुदानाची सुविधा आता उपलब्ध आहे. प्रत्येक राज्यांमध्ये अनुदानाची रक्कम वेगळी आहे. याखेरीज एनएचबी म्हणजेच राष्ट्रीय फलोत्पादन मंडळाकडून प्रत्येक राज्यासाठी स्वतंत्रपणे अनुदान उपलब्ध करून देण्यात आले आहे. एनएचबीच्या संकेतस्थळावर या संदर्भातील माहिती विस्तृतपणाने उपलब्ध असून शेतकऱ्यांना आपापल्या राज्यानुसार हे अनुदान मिळवता येऊ शकते.

● या पद्धतीच्या शेतीमधून घेतल्या जाणाऱ्या पिकांच्या वाढीचा कालावधी हा वेगवेगळा असतो. उदा. कलिंगडाचे उत्पादन घेण्यासाठी आपण या पद्धतीनुसार वेल लावल्यास साधारणतः अडीच महिन्यांमध्ये चांगले उत्पादन मिळते.

● न्यूयॉर्क, शिकागो, टोकियो आणि सिंगापूर यांसारख्या मोठ्या शहरांमध्ये या प्रकारची शेती मूळ धरत आहे. सिंगापूरमध्ये तर स्थानिक शहरी शेती चांगलीच बहरली असून, जगातील सर्वप्रथम व्यावसायिक 'व्हर्टिकल फार्मिंग'साठी 'स्कायग्रीन्स' उभारण्यात आली आहेत. ही तीनमजली ग्रीन हाऊस असून, अत्यंत सकस अशा भाज्या या 'स्कायग्रीन्स'मधून शहरी लोकसंख्येला मिळतात. भारतातही हे प्रयोग पहायला मिळत आहेत.

● पाण्याचा पुनर्वापर करणे या पद्धतीत शक्य असून, त्यामुळे वाया जाणारी अन्नद्रव्ये आणि खतेही पुनःपुन्हा वापरता येतील. या पद्धतीत वर्षभर पिके घेता येतात. काही विशिष्ट पिकांसाठी शहरातील सांडपाण्याचा वापरही शक्य असतो. दोन-तीनमजली शेती करण्यासाठी प्रत्येक मजल्यावर विशिष्ट तरंगलांबीचा प्रकाश पडेल अशी व्यवस्था केलेली असते. अशा प्रकारची बहुमजली हरितगृहे उभारल्यास अन्नटंचाईची समस्या काही प्रमाणात सुटू शकते. यामध्ये कोकोपीट ऐवजी ज्वालामुखीची राख मातीप्रमाणे वापरण्याच्या तंत्राचाही अभ्यास जगभरात सुरू आहे. वाढत्या लोकसंख्येच्या वाढत्या अन्नविषयक गरजा भागविण्यासाठी भविष्यात मातीविना शेतीचे हे अनेक पर्याय आवश्यक ठरणार असून, त्या दिशेने संशोधकांचे प्रयत्न जगभरात जारी आहेत.

– सुधीर मोकाशे, (ज्येष्ठ पत्रकार)
मोबाईल : ८७८८९२१२३३

बी पेरणीसाठी फणीचक्र २०२५

फणीचक्र क्र.१ – १ जानेवारी २०२५ ते २३ फेब्रुवारी २०२५

शुभ नक्षत्रे	दुष्ट नक्षत्रे	चोर नक्षत्रे
पुष्य–आश्लेषा–मघा उ.फाल्गुनी–हस्त–चित्रा विशाखा–अनुराधा–ज्येष्ठा	रोहिणी–मृग–आर्द्रा–पू.षाढा उ.षाढा–श्रवण–शततारका पू.भाद्रपदा–उ.भाद्रपदा	रेवती–अश्विनी–भरणी कृत्तिका–पुनर्वसु–पू.फाल्गुनी स्वाती–मूळ–धनिष्ठा

एकंदरीत पुष्य, हस्त, स्वाती, अनुराधा या नक्षत्रावर बी पेरावे.

फणीचक्र क्र.२ – २४ फेब्रुवारी २०२५ ते ३० नोव्हेंबर २०२५

शुभ नक्षत्रे	दुष्ट नक्षत्रे	चोर नक्षत्रे
पुनर्वसु–पुष्य–आश्लेषा पू.फाल्गुनी–उ.फाल्गुनी–हस्त स्वाती–विशाखा–अनुराधा	कृत्तिका–रोहिणी–मृग–मूळ पू.षाढा–उ.षाढा–धनिष्ठा शततारका–पूर्वा भाद्रपदा	उ.भाद्रपदा–रेवती–अश्विनी भरणी–आर्द्रा–मघा चित्रा–ज्येष्ठा–श्रवण

एकंदरीत पुष्य, उत्तरा फाल्गुनी, हस्त, चित्रा, स्वाती, अनुराधा या नक्षत्रावर बी पेरावे.

फणीचक्र क्र.३ – १ डिसेंबर २०२५ ते ३१ डिसेंबर २०२५

शुभ नक्षत्रे	दुष्ट नक्षत्रे	चोर नक्षत्रे
आर्द्रा–पुनर्वसु–पुष्य मघा–पू.फाल्गुनी–उ.फाल्गुनी चित्रा–स्वाती–विशाखा	भरणी–कृत्तिका–रोहिणी ज्येष्ठा–मूळ–पूर्वाषाढा श्रवण–धनिष्ठा–शततारका	पू.भाद्रपदा–उ.भाद्रपदा–रेवती अश्विनी–मृग–आश्लेषा हस्त–अनुराधा–उत्तराषाढा

एकंदरीत पुष्य, मघा, उत्तरा फाल्गुनी, चित्रा, स्वाती या नक्षत्रावर बी पेरावे.

संकष्ट चतुर्थी
चंद्रोदय दि.१४ जून

				बारामती	०९.५२	रत्नागिरी	०९.५८	मार्गाव	०९.५०	बेंगलोर	०९.३०	बिदर	०९.३९
				सातारा	०९.५६	चिपळूण	०९.५६	फोंडा	०९.५०	बेळगाव	०९.५२	कारवार	०९.५०
				कराड	०९.५४	राजापूर	०९.५४	पणजी	०९.५०	बागलकोट	०९.४४	हुबळी	०९.४६
मुंबई	१०.०२	पनवेल	१०.०२	कोल्हापूर	०९.५४	दापोली	१०.००	छ.संभाजीनगर	०९.५६	गोकाक	०९.४८	धारवाड	०९.४६
ठाणे	१०.०२	पालघर	१०.०४	सांगली	०९.५०	सावंतवाडी	०९.५२	अहमदनगर	०९.५४	निपाणी	०९.५२	म्हैसूर	०९.३२
कल्याण	१०.०२	नाशिक	१०.००	सोलापूर	०९.४७	कणकवली	०९.५२	धाराशिव	०९.४७	अथणी	०९.५०	हैद्राबाद	०९.३७
डोंबिवली	१०.०२	महाड	१०.००	पंढरपूर	०९.५२	वेंगुर्ला	०९.५२	लातूर	०९.४३	मुधोळ	०९.४८	दिल्ली	१०.०७
अलिबाग	१०.०२	पुणे	०९.५८	मंगळवेढा	०९.५२	म्हापसा	०९.५२	नागपूर	०९.४१	विजयपूर	०९.४५	बडोदा	१०.०८

राशिभविष्य : जून २०२५

मेष – पूर्वार्धात आर्थिक प्राप्ती जेमतेम राहील. प्रगतीच्या नावलौकिक वाढेल. आत्मविश्वास चांगला राहील. जवळच्या व्यक्तींना दुखवू नका. प्रॉपर्टीत गुंतवणूक कराल. भावंडांची जबाबदारी घ्याल. नवीन उपाययोजना आखाल. चंद्रबल– ५, ६, ७, ८, ९, १५, १६

वृषभ – पित्ताचा त्रास होईल. आर्थिक प्राप्ती होईल. वडिलार्जित इस्टेटीचा लाभ होईल. पोटाची तक्रार राहील. मुत्सद्दीपणाने यश मिळवाल. महिलांना प्रसूतीसमयी त्रास संभवतो. अपघात टाळा. विपरीत घटनेतून लाभ संभवतो. चंद्रबल– ७, ८, ९, १०, ११

मिथुन – खर्च वाढेल. यशाची खात्री नसेल. उत्तरार्धात प्रयत्नवादी रहाल. नवीन उपाययोजना राबवाल. आहारावर नियंत्रण ठेवा. परदेशगमनाची संधी लाभेल. आरोग्य सुधारेल. विवाह जुळल्यास सुंदर स्थळ मिळेल. आर्थिक प्राप्ती चांगली राहील. चंद्रबल– १०, ११, १२, १३, १४

कर्क – आर्थिक लाभ होतील. मित्रांसाठी खर्च कराल. उत्तरार्धात खर्च वाढेल. खाण्यावर नियंत्रण ठेवा. विवाह जुळेल. परदेशगमन घडेल. बोलण्याने माणसे दुरावली जातील. अपघात टाळा. भावंडांना व वडिलांना कष्ट होतील. चंद्रबल– ५, ६, १३, १४, १५, १६

सिंह – नोकरीत अनुकूलता, पण धंद्यात संघर्ष राहील. उत्तरार्धात मोठे लाभ होतील. विवाह जुळेल. कामात यश मिळत राहील. नवीन कल्पना सुचतील. भाग्याची साथ लाभेल. अपघात टाळा. विपरीत घटनेतून लाभ संभवतो. चंद्रबल– ७, ८, १५, १६

कन्या – सामाजिक कार्यात सहभाग राहील. धार्मिक कामासाठी खर्च होईल. उत्तरार्धात मानसन्मान लाभेल. आईला कष्ट होतील. भावनावेग आवरा. गैरसमज होतील. अपेक्षेप्रमाणे लाभ होतील. आग्रही रहाल. कामाचे योग्य नियोजन कराल. चंद्रबल– ७, ८, १२, १३

तूळ – शारीरिक कष्ट होतील. धंद्यात प्रतिकूलता जाणवेल. उत्तरार्धात सामाजिक कार्यात सहभाग राहील. महिलांना प्रसूतीसमयी त्रास संभवतो. गुरुकृपा राहील. चुकीच्या औषधाने त्रास संभवतो. घरगृहस्थीची काळजी घ्याल. प्रॉपर्टीची कामे होतील. चंद्रबल– ७, ८, १२, १३

वृश्चिक – कामासाठी प्रवास घडेल. विवाह जुळेल. अहंकाराच्या वादळात अडकाल. उत्तरार्धात शारीरिक व्याधी जाणवतील. सद्सद्विवेकबुध्दी जागृत ठेवा. प्रयत्नात त्रुटी राहतील. शिक्षणात अडचणी येतील. पोटाचे विकार जाणवतील. चंद्रबल– ५, ६, ९, १०, ११, १५, १६

धनू – स्पर्धकांचा अंदाज घ्या. एखादी संधी आलीच तर सोडू नका. पुरस्कार मिळतील. प्रशिक्षणासाठी निवड होईल. आर्थिक प्राप्ती चांगली राहील. भावंडांना दुखवू नका. अडचणी, त्रास, विलंब अनुभवाल. उत्तरार्धात प्रवास घडेल. चंद्रबल– ५, ६, ७, ८, १२, १३

मकर – मनाची कुचंबणा होत राहील. शिक्षणापेक्षा इतर छंदांकडे कल राहील. उत्तरार्धात कामे यशस्वी होतील. संधी मिळतील. भावनावेग आवरा. कौटुंबिक खर्च वाढेल. अपघात टाळा. लिखाणात चुका होतील. घशाचे विकार जाणवतील. चंद्रबल– ७, ८, ९, १०, ११, १५, १६

कुंभ – आत्मविश्वास राहील. घरगृहस्थीत समस्या असतील. उत्तरार्धात धार्मिक कृत्यात लक्ष घालाल. शैक्षणिक प्रगती होत राहील, पण दुर्लक्ष झाल्यास नुकसान होईल. विवाह जुळेल. कौटुंबिक समस्या राहतील. कामात विलंब अनुभवाल. चंद्रबल– १०, ११, १२, १३

मीन – पूर्वार्धात सर्व कामे यशस्वी होतील. भावंडे, शेजारी यांचेशी वाद टाळा. कर्णविकार जाणवेल. उत्तरार्धात घरगृहस्थीची काळजी राहील. निर्णायक कामात यश मिळेल. सुवर्णालंकार खरेदी कराल. परदेशगमन घडेल. चंद्रबल– ५, ६, १२, १३, १४, १५, १६

पंचांग (मुंबई वेळेप्रमाणे)
जून २०२५ — श्री शालिवाहन शके १९४७ — ज्येष्ठ-आषाढ — विक्रम संवत् २०८१

ता.	वार	तिथी	ता.मि. पर्यंत	नक्षत्र	ता.मि. पर्यंत	योग	ता.मि. पर्यंत	करण	ता.मि. पर्यंत	चंद्रराशी	सूर्योदय	सूर्यास्त	भा.सौर दिनांक
जून		ज्येष्ठ											ज्येष्ठ
०१	रवि	शु.षष्ठी	१९.५९	आश्लेषा	२१.३५	ध्रुव	०९.१०	कौलव	०८.००	कर्क	०६.०३	१९.१०	११
०२	सोम	शु.सप्तमी	२०.३४	मघा	२२.५४	व्याघात	०८.१९	गर	०८.१०	२१.३५ नं.सिंह	०६.०३	१९.११	१२
०३	मंगळ	शु.अष्टमी	२१.५५	पू.फाल्गुनी	२४.५७	हर्षण	०८.०७	विष्टि	०९.१०	सिंह	०६.०३	१९.११	१३
०४	बुध	शु.नवमी	२३.५३	उ.फाल्गुनी	२७.३४	वज्र	०८.२७	बालव	१०.५१	सिंह	०६.०३	१९.१२	१४
०५	गुरु	शु.दशमी	२६.१५	हस्त	अहोरात्र	सिध्दि	०९.१२	तैतिल	१३.०२	०७.३४ नं.कन्या	०६.०३	१९.१२	१५
०६	शुक्र	शु.एकादशी	१८.४७	हस्त	०६.३३	व्यतिपात	१०.१२	वणिज	१५.३०	कन्या	०६.०३	१९.१२	१६
०७	शनि	शु.द्वादशी	अहोरात्र	चित्रा	०९.३९	वरियन	११.१६	बव	१८.०३	२०.०५ नं.तूळ	०६.०३	१९.१३	१७
०८	रवि	शु.द्वादशी	०७.१७	स्वाती	१२.४१	परिघ	१२.१७	कौलव	२०.२८	तूळ	०६.०३	१९.१३	१८
०९	सोम	शु.त्रयोदशी	०९.३५	विशाखा	१५.३०	शिव	१३.०७	गर	२२.३८	तूळ	०६.०३	१९.१३	१९
१०	मंगळ	शु.चतुर्दशी	११.३५	अनुराधा	१८.०१	सिध्द	१३.४४	विष्टि	२४.२७	०८.४९ नं.वृश्चिक	०६.०३	१९.१४	२०
११	बुध	पौर्णिमा	१३.१३	ज्येष्ठा	२०.१०	साध्य	१४.०३	बालव	२५.५३	वृश्चिक	०६.०३	१९.१४	२१
१२	गुरु	कृ.प्रतिपदा	१४.२७	मूळ	२१.५६	शुभ	१४.०४	तैतिल	२६.५६	२०.१० नं.धनू	०६.०३	१९.१४	२२
१३	शुक्र	कृ.द्वितीया	१५.१८	पूर्वाषाढा	२३.२०	शुक्ल	१३.४७	वणिज	२७.३५	धनू	०६.०३	१९.१५	२३
१४	शनि	कृ.तृतीया	१५.४६	उत्तराषाढा	२४.२१	ब्रह्मा	१३.१२	बव	२७.५१	२९.३७ नं.मकर	०६.०३	१९.१५	२४
१५	रवि	कृ.चतुर्थी	१५.५१	श्रवण	२४.५९	ऐंद्र	१२.१८	कौलव	२७.४४	मकर	०६.०३	१९.१५	२५
१६	सोम	कृ.पंचमी	१५.३१	धनिष्ठा	२५.१३	वैधृति	११.०६	गर	२७.१२	मकर	०६.०३	१९.१५	२६
१७	मंगळ	कृ.षष्ठी	१४.४६	शततारका	२५.०१	विष्कंभ	०९.३३	विष्टि	२६.१३	१३.०९ नं.कुंभ	०६.०४	१९.१६	२७
१८	बुध	कृ.सप्तमी	१३.३४	पू.भाद्रपदा	२४.२२	प्रीति	०७.३९	बालव	२४.४८	कुंभ	०६.०४	१९.१६	२८
						आयुष्मान	२९.२३						
१९	गुरु	कृ.अष्टमी	११.५५	उ.भाद्रपदा	२३.१६	सौभाग्य	२६.४५	तैतिल	२२.५५	१८.३४ नं.मीन	०६.०४	१९.१६	२९
२०	शुक्र	कृ.नवमी	०९.४९	रेवती	२१.४४	शोभन	२३.४६	वणिज	२०.३७	मीन	०६.०४	१९.१६	३०
२१	शनि	कृ.दशमी	०७.१८	अश्विनी	१९.५०	अतिगंड	२०.२८	बव	१७.५५	२१.४४ नं.मेष	०६.०४	१९.१७	३१
		कृ.एकादशी	२८.२७										
													आषाढ
२२	रवि	कृ.द्वादशी	२५.२२	भरणी	१७.३८	सुकर्मा	१६.५७	कौलव	१४.५६	मेष	०६.०५	१९.१७	१
२३	सोम	कृ.त्रयोदशी	२२.१०	कृत्तिका	१५.१७	धृति	१३.१७	गर	११.४६	२३.०३ नं.वृषभ	०६.०५	१९.१७	२
२४	मंगळ	कृ.चतुर्दशी	१९.००	रोहिणी	१२.५४	शूल	०९.३५	विष्टि	०८.३३	वृषभ	०६.०५	[illegible]	३
						गंड	२९.५९	चतुष्पाद	२९.२८				
२५	बुध	अमावास्या आषाढ	१६.०१	मृग	१०.४०	वृध्दि	२६.३८	किंस्तुघ्न	२६.३९	२३.४५ नं.मिथुन	०६.०५	१९.१७	४
२६	गुरु	शु.प्रतिपदा	१३.२४	आर्द्रा	०८.४६	ध्रुव	२३.३९	बालव	२४.१७	मिथुन	०६.०६	१९.१८	५
२७	शुक्र	शु.द्वितीया	११.१९	पुनर्वसु	०७.२१	व्याघात	२१.०९	तैतिल	२२.३१	२५.३९ नं.कर्क	०६.०६	१९.१८	६
२८	शनि	शु.तृतीया	०९.५३	पुष्य	०६.३५	हर्षण	१९.१४	वणिज	२१.२८	कर्क	०६.०६	१९.१८	७
२९	रवि	शु.चतुर्थी	०९.१४	आश्लेषा	०६.३३	वज्र	१७.५७	बव	२१.१२	कर्क	०६.०६	१९.१८	८
३०	सोम	शु.पंचमी	०९.२३	मघा	०७.२०	सिध्दि	१७.१९	कौलव	२१.४५	०६.३३ नं.सिंह	०६.०७	१९.१८	९

दि.१ जून रोजी सूर्योदयी : रवि, बुध, हर्षल–वृषभ, चंद्र, मंगळ–कर्क, गुरु–मिथुन, शुक्र–मेष, शनि, नेपच्यून–मीन, प्लुटो–मकर राशीत राहील. दि.६ जून मंगळ–सिंह, दि.६ जून बुध–मिथुन, दि.१५ जून रवि–मिथुन, दि.२२ जून बुध–कर्क, दि.२९ जून शुक्र–वृषभ राशीत प्रवेश करील.

ज्येष्ठ पौर्णिमा प्रारंभ– मंगळवार दि.१० जून सकाळी ११.३५, समाप्ती– बुधवार दि.११ जून दुपारी १.१३

ज्येष्ठ अमावास्या प्रारंभ– मंगळवार दि.२४ जून रात्री ७.००, समाप्ती– बुधवार दि.२५ जून सायंकाळी ४.०१